

Qui eren els diputats de la Mancomunitat?

Gairebé la meitat dels més de 200 representants havien estudiat Dret | El 32% eren terratinents | 41 polítics van quedar afectats per la Guerra Civil en els graus de mort, exili i presó

Els comissionats de les quatre diputacions catalanes per tractar la creació de la Mancomunitat de Catalunya reunits al Palau de la Generalitat el juliol de 1911. | La Il·lustració Catalana, núm. 424, 23/07/1911.

La Mancomunitat de Catalunya (1914-1925) va ser **la primera institució política autòctona de l'època contemporània amb vocació de ser l'embrió d'un autogovern**. Això ara és reconegut per gairebé tothom, però no fa gaire que és així. De fet, la commemoració del centenari serví perquè comencés a ser un organisme polític conegut per un públic ampli. Formada per la unió de les quatre diputacions provincials del Principat, va adquirir un valor simbòlic extraordinari i va fer una actuació molt rellevant (sobretot en l'àmbit de la llengua i la cultura pròpies, en obres públiques i comunicació, en la modernització agrària i en l'articulació del territori del Principat), tot i tenir unes competències molt limitades, ja que no anaven més enllà de les pròpies de les diputacions provincials que la integraven.

Els estudis sobre la seva actuació s'intensificaren a partir de la darrera dècada del segle passat. L'aparició, el 1996, de la primera monografia extensa d'aquest organisme, *La Mancomunitat i l'autonomia*, dirigida per Albert Balcells i redactada amb la participació d'Enric Pujol i Jordi Sabater, suscità un interès creixent sobre l'entitat i estimulà la redacció d'estudis més detallats sobre aspectes concrets i sobre el seu impacte en el territori. Malgrat els avenços realitzats d'ençà d'aleshores, quedaren encara aspectes poc estudiats que calia aprofundir. Un dels més importants era el referit al mateix personal polític de la Mancomunitat. Sí que es coneixien sobradament (amb monografies específiques) les figures polítiques més rellevants, com ara els

Pensem.

qui foren els seus presidents Enric Prat de la Riba i Josep Puig i Cadafalch o bé personalitats que van prendre un gran relleu posterior, com és el cas del president Josep Irla, Miquel Santaló o Lluís Nicolau d'Olwer. Així mateix, eren ben coneguts els qui havien despuntat en l'àmbit intel·lectual, posem per cas els escriptors Jaume Bofill i Mates (Guerau de Liost) i Josep Pla o els historiadors Ferran Valls Taberner i Ramon d'Abadal i de Vinyals. Ara bé, **la immensíssima majoria dels 233 diputats elegits en el període àlgid de l'organisme, el 1914-1923, eren uns veritables desconeguts**, a vegades fins i tot en els seus àmbits locals o de districte. Tampoc no es coneixia, en la majoria de casos, l'actuació que fins i tot les figures més conegudes havien fet en el si de la Mancomunitat: quines propostes havien defensat, quines responsabilitats havien assumit, etc.

Retrat dels presidents de les quatre diputacions catalanes, fotomuntatge. A dalt, Enric Prat de la Riba i Sarrà, president de la Diputació de Barcelona; a la dreta, Josep Gil i Dòria, president de la Diputació de Lleida; a l'esquerra, Agustí Riera i Pau, president de la Diputació de Girona; i a baix, Antoni Estivill i de Llorach, president de la Diputació de Tarragona. Foto: Ballell Maymí, Frederic. 01/01/1911 - 31/12/1911 (data de creació). Arxiu Fotogràfic de Barcelona, (CAT AFB S1 - 28 - 23).

La realització, d'ençà del 2014, d'un *Diccionari biogràfic dels diputats de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1925)*, dirigit pels qui signen aquest article i elaborat per una cinquantena llarga d'historiadors i historiadores organitzats per cinc coordinadors territorials, va permetre poder conèixer mínimament la totalitat dels diputats elegits. Cal recordar que aleshores existien 24 districtes electorals, 9 a la circumscripció provincial de Barcelona (3 d'ells a Barcelona ciutat) i 5 a cada una de les altres tres circumscripcions de Girona, Lleida i Tarragona. El seu mandat era de quatre anys però s'elegien cada dos.

El coneixement de les característiques, no només polítiques, sinó també familiars, socials i professionals dels diputats de la Mancomunitat ha permès poder fer una radiografia general d'un conjunt important de personatges que d'alguna manera sobresortien en la societat de l'època. La distribució electoral per 24 districtes comportava una major distribució dels personatges, tot i que també era freqüent la presentació de candidats que no eren del districte electoral pel que es presentaven.

[noticiadiariambautor]93/59[/noticiadiariambautor]

En primer lloc cal constatar que **un 32% eren propietaris de terres**. Alguns d'ells eren considerats fins i tot hisendats. Aquesta data indica la vinculació amb un lloc o territori concret. En relació als estudis i les professions, **els més freqüents -105, gairebé la meitat- eren els estudis de Dret**, haguessin exercit o no d'advocats o s'haguessin dedicat a altres activitats professionals. De més d'una trentena dels que estudiaren dret la informació continguda a les biografies ens permet complementar la dedicació professional d'aquests diputats o altres estudis que realitzaren. Com a professió o estudis afegits es poden esmentar les d'agent de comerç o comercial, empresari, financer, industrial, notari, periodista, escriptor, procurador, jutge, professor universitari, sociòleg, geòleg, historiador, mestre, enginyer, llicenciat en filologia i lletres. En una mateixa persona s'hi poden trobar acumulades una, dues o tres activitats més. **La següent professió més abundant -30, un 12%- fou la dels empresaris**, com a activitat única o complementada o compartida amb d'altres, tal com és el cas amb els advocats. **A continuació els industrials, 26, o els comerciants, 18**. Probablement les definicions professionals d'empresaris, industrials o comerciants podien tenir molts punts de contacte o es podien haver exercit conjuntament alhora o al llarg de la vida. Empresaris, industrials i comerciants eren els que en general tenien menys estudis universitaris. Alguns havien fet dret. Bona part d'ells seguien tradicions familiars. Una altra de les carreres universitàries a remarcar és la de Medicina; en total foren diputats 18 metges i també 6 enginyers industrials.

De la majoria de diputats -203-, en sabem els anys de naixement i mort i, per tant, se'n pot calcular la mitjana d'esperança de vida del conjunt: 67,3 anys. Si bé alguns van tenir una vida ben longeva, fins a 98 anys el més vell, també és cert que la mort també havia arribat amb quaranta o cinquanta anys i escaig, a conseqüència de malalties a les quals, probablement, ara s'hi trobaria remei.

[noticiadiariambautor]93/105[/noticiadiariambautor]

Com que les biografies del diccionari no es limiten només al període de la Mancomunitat, sinó que procuren arribar fins al final de la vida, s'ha pogut indagar quines repercussions va comportar, en els 123 diputats de la Mancomunitat que van sobreviure, l'esclat de la revolta militar del juliol de 1936, el període revolucionari, la Guerra Civil i la implantació del règim franquista. D'aquests 123 exactament un terç (41) van quedar afectats en els graus de mort, exili i presó. Significa això que o per uns o pels altres eren prou manifestes les seves personalitats polítiques, socials, culturals o familiars com perquè tinguessin conseqüències greus. De tots ells, **un 10% (13 en total) van ser assassinats, gairebé tots l'any 1936**: Jaume Aldomà, Pau Alegre, Lluís Bausili, Francesc Canivell, Josep M. de Caralt, Josep Picart, Josep Prats, Josep Queralt, Santiago de Riba, Agustí Riera, Daniel Serres, Francesc Xuclà i Rafael Ullet. **Dos més, republicans, van ser afusellats**

els anys 1939 i 1940, segurament confiats que no els passaria res: Jaume Fàbrega i Joan Olivé. I dos altres, també republicans, van ser empresonats després de la guerra: Josep Briansó i Josep Mestres.

D'exiliats n'hi van haver de moltes classes: els que van fugir de seguida esclatada la revolució a la rereguarda, uns altres que ho van fer durant el període de la guerra (en sentir-se amenaçats) i finalment un altre gruix de diputats -alguns dels quals havien tingut càrrecs significatius durant l'època republicana- que van exiliar-se l'any 1939. **Els exiliats del 1936 i de durant la guerra, com va ser el cas de Josep Puig i Cadafalch, Ramon d'Abadal i de Vinyals, Lluís Duran i Ventosa o Ferran Valls i Taberner, van poder retornar al final del conflicte.** Un segon grup fou el que va allargar el seu exili més enllà del triomf franquista, però que finalment va poder retornar, com fou el cas de Josep M. Estadella, Pere Lloret, Ramon Noguer, Domènec Palet i d'altres. I **un tercer grup, d'alta significació política republicana, van morir a l'exili:** el president de la Generalitat Josep Irla; el president del Parlament de Catalunya i conseller primer Joan Casanoves; el conseller Josep M. Espanya; el ministre, diputat a Madrid i governador del Banc d'Espanya Lluís Nicolau d'Olwer; el conseller primer, ministre i alcalde de Girona Miquel Santaló; i el diputat i conseller Pere Mías.

Certament, l'etapa històrica que els tocà viure fou especialment dura. Ja ho remarcà Josep Pla (també diputat de la Mancomunitat) en un dels seus llibres de vellesa, *Notes del capvesprol*, quan es referí a l'època que visqué: "Ha estat i és la més salvatge i espantosa que els homes han travessat." I precisà: "En la història, ja se sap, ha passat tot però en la meva època tot enormement multiplicat."

Bibliografia:

- BALCELLS, A.; PUJOL, E.; SABATER, J., *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*. Proa, Barcelona: 1996.
- BALCELLS, A., *Puig i Cadafalch, president de Catalunya, i la seva època*. Rafael Dalmau, Editor, Barcelona: 2013.
- BALCELLS, A. (cur.), *La Mancomunitat de Catalunya (1914). Simposi del centenari*. Institut d'Estudis Catalans - Diputació de Barcelona, Barcelona: 2015.
- CARMANIU, X., *La Mancomunitat i la Diputació de Girona*. Diputació de Girona, Girona: 2015.
- COLOMINAS, J. (cur.), Enric Prat de la Riba (1870-1917). Home de pensament, d'acció i de govern, Diputació de Barcelona, Barcelona: 2019.
- COLOMINES, A. i MADAULA, A., *Pàtria i Progrés. La Mancomunitat de Catalunya, 1914-1924*, Comanegra, Barcelona: 2014.
- DD.AA., *L'inici del demà. Mancomunitat de Catalunya 100 anys*. Centre de Cultura Contemporània de Barcelona - Diputació de Barcelona, Barcelona: 2014.
- PLA, J., *Notes del capvesprol, Obra completa*, vol 35, Ed. Destino, Barcelona: 1979.
- PUIGVERT, J.M. i FIGUERAS, N. (coord.), *La Mancomunitat*. Diputació de Girona - Obra social de La Caixa, Girona: 2016.
- PUJOL, E. i SANTESMASSES, J. (dir.), *Diccionari biogràfic de diputats de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1925)*. Diputació de Barcelona, Barcelona: 2019.
- SOL, R. i TORRES, C., *Lleida en temps de la Mancomunitat de Catalunya (1913-1924)*. Ed. Virgili & Pagès. Lleida: 1989.